

XALQARO NORDIK UNIVERSITETI

**«O‘ZBEKISTON — 2030” STRATEGIYASINI
AMALGA OSHIRISH YO‘NALISHLARI VA
ISTIQBOLLARI YOSHLAR NIGOHIDA»
MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYA**

Toshkent – 2024

IV SHUBA

- Turdimurodov Ш.Н.** Предпосылки и этапы развития современных финансовых технологий 322
- Khamidova A.Kh.** Xalqaro standartlarga muvofiq pul oqimlari to'g'risida hisobot tuzish..... 329
- Turdiyeva G.S., G'aybullayeva K.E.** Yashil iqtisodiyotning mamlakatimizda iqtisodiy rivojlanishidagi tutgan o'rni 332
- Ergasheva R.B.** Yashil iqtisodiyot haqida tushuncha, uning jamiyat hayotidagi o'rni va ahamiyati 334
- Berdimo'minova Z.Z.** O'zbekiston va qozog'iston mamlakatlarida iqlim o'zgarishing aholi turmush darajasiga ta'siri 336
- Abdulhamidov S.A.** Globallashuv jarayoni va uning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri 340
- Джавадова Т.И.** Успешные примеры международного экономического сотрудничества нового Узбекистана: опыт и перспективы..... 344
- Zarekeyev A.A.** O'zbekistonning yashil iqtisodiyotga o'tishi: muammolar va imkoniyatlar..... 348
- Mirzayev U.N.** Turistik xizmatlar xususiyatining «4 ta S» bilan ifodalanishi hamda xizmat ko'rsatish paketi..... 351
- Турумов Б., Камилова Н.А.** Современный механизм обеспечения международной экономической безопасности 355
- Рахимов Б., Камилова Н.А.** Кадровая политика предприятия в вопросе повышения эффективности производства..... 361
- Sadriddinova S.S.** O'zbekistonda makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda jahon mamlakatlari bilan hamkorlik munosabatlarini o'rnatishdagi o'rni 364
- Sultonov D.** O'zbekiston iqtisodiyoti modernizatsiyasi, barqaror iqtisodiyot va jahon mamlakatlari bilan xalqaro hamkorlik masalalari..... 369
- Normamatov O.N.** Turizm sohasida interaktiv xizmatlarni veb-sayt, mobil ilova va chatbotlar shaklida mijozlarga xizmat ko'rsatishni shakllantirish 372
- Nabiyev R.A.** Talabalarda ichki turizmدا onlayn gid xizmatlarini rivojlantirish bo'yicha malakalarini shakllantirish 377
- Xalilova M., Muxtorova U.K.** Aholi turmush darajasi va uning sifatini belgilovchi miqdorlar..... 382
- Raxmonova Z.R.** Umumiy o'rta ta'lim maktablarida musiqa darslarini o'tkazishda o'zbek xalq cholg'ularini o'rgatish uslubiyoti (boshlang'ich sinflar misolida) ...386

Shuni ta'kidlash kerakki, barqaror rivojlanishga barchaga mos keladigan yagona yondashuv yo'q. Barqaror rivojlanishga erishish uchun yashil iqtisodiyot vositasi yoki vositasidan qanday foydalanishga mamlakatlar tayyor bo'lishi davlatlar tomonidan ishlab chiqilishi, loyihalashiga bog'liq hisoblanadi. Bu mamlakatlarning yashil iqtisodiyotga o'tishga tayyorlanish tezligi, ularning ustuvorliklari, ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlari va imkoniyatlariga bog'liq.

Iste'molchilar ehtiyojining cheksiz o'sishi natijasida sayyoramizni yo'q qiladigan turli xil fabrikalarning ishlashi ham tobora ortmoqda. Insonlar har doim ko'proq narsani xohlashlari sababli, bozor talabi va o'sib borayotgan aholi yer yuzidan cheksiz foydalanishga olib keladi.

Xulosa o'rnida shuni aytishimiz mumkinki, biz qilayotgan yoki qilmayotgan har bir harakatimiz atrofimizdagi dunyoni shakllantiradi. Uning qay holatda shakllanishi va rivojlanishi yoki yo'q bo'lib ketishi insonlarga bog'liq. Yashil iqtisodiyotga o'tish turli xil sarf - harajatlarning kamayishini, atrof-muhitni saqlab qolish imkonini, mamlakatning tovar eksportini oshirish, xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirishga imkon yaratadi. Xorijiy texnologiyalarni keng joriy qilish va ish sifatini takomillashtirishga ham katta turtki bo'ladi. Bu texnologiyalar va innovatsion g'oyalar bilan ishlay oladigan kadrlarga bo'lgan talabni ham tobora ortishiga sabab bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://zarnews.uz/uz/post/yashil-iqtisodiyot>
2. http://researchgate.net/publication/357097181_Shimoliy_yevropa_mamlakatlari
3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 09.03.2020 yildagi 133-sonli qarori.

O'ZBEKISTON VA QOZOG'ISTON MAMLAKATLARIDA IQLIM O'ZGARISHING AHOLI TURMUSH DARAJASIGA TA'SIRI

Berdimo'minova Zulfiya Zafar qizi¹

¹Nordic international university

[*berdimuminovazulfiya@gmail.com*](mailto:berdimuminovazulfiya@gmail.com)

Annotatsiya: Ushbu tezisda O'zbekiston va Qozog'istondagi iqlim o'zgarishi inson hayotiga sohalariga ta'siri va shu tufayli iqlimiy o'zgarishlarning salbiy oqibatlarini oldini olish va yangicha turmush sharoitlariga moslashish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, iqlim o'zgarishi sohasidagi islohatlarda yurtimizdagi faollik va dunyo hamjamiyatining tutgan o'rni o'rganilgan.

Kalit so'zla: iqlim o'zgarishi, energiya, energiya samaradorligi, yashil iqtisodiyot, yashil energiya, sho'rlanish, eroziya, Parij bitimi.

Kirish. O'zbekiston va Qozog'iston iqlim o'zgarishi ta'siriga nisbatan zaif bo'lgan iqtisodiyot tarmoqlarining barqarorligini oshirish va barqaror rivojlanishni ta'minlashning mavjud mexanizmlarini takomillashtirish bo'yicha iqlimga moslashish sohasidagi chora-tadbirlarni rejalashtirish muhim tashabbus hisoblanadi. O'zbekiston suv resurslarining taqchilligi, ustiga-ustak suvning sho'rli, tuproq sho'rlanishi va eroziyasining ortib borishi kabilar allaqachon jiddiy muammoga aylangan. Hozirgi kunda mamlakat aholisining 20 foizga yaqini (ya'ni 6,8 million kishi) sho'rlanish va suvning yuqori darajadagi minerallashtirishdan aziyat chekmoqda. Orol dengizining qurib borishi davom etayotganligi tufayli vaziyat yanada og'irlashtirmoqda.

Asosiy qism. O'zbekiston Respublikasi iqlim inqiroziga eng kam ta'sir ko'rsatayotgan davlatlardan biri bo'lsada, uning nomutanosib oqibatlariga duch kelmoqda. Prognoz qilinayotgan suv resurslarining kamayishi va yog'ingarchilik rejimidagi o'zgarishlar uzoq davom etadigan qurg'oqchilikka va sug'orish uchun suv miqdorining kamayishiga olib kelishi kutilmoqda, bu esa aholining katta qismini oziq-ovqat xavfsizligi xatari ostida qoldiradi. O'zbekiston BMTning iqlim o'zgarishi to'g'risidagi asosiy konvensiyasiga 1993-yildan a'zligini kiritgan va shu kungacha BMTTD doirasida iqlimiy moliyalashtirish mexanizmi sifatida "Yashil iqlimiy jamg'arma" resurslariga yo'l ochishga va uni kengaytirishga erishdi. Iqlim o'zgarishiga qarshi yirik loyihalardan 2020 yil 3dekabrda Birlashgan Millatlar Tashkilotining Taraqqiyot Dasturi ko'magida, Yashil iqlim jamg'armasi ishlab chiqilgan milliy moslashish rejasini amaliyotga tadbir qildi. Unga ajratilgan moliyaviy resurslar 1,6 mln. AQSh dollarini tashkil etdi.

Loyiha faoliyati qishloq va suv xo'jaligi, sog'liqni saqlash, binolar sektori va ekstremal iqlim hodisalarini favqulodda boshqarish kabi muhim tarmoqlarda iqlim o'zgarishiga moslashish bo'yicha aniq qarorlar qabul qilish jarayoni samaradorligini oshirishga, shuningdek, iqlim o'zgarishiga nisbatan eng zaif hisoblangan Orolbo'yi mintaqalarida joylashgan hududlarni rivojlantirishni rejalashtirishga yordam beradi. "O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyev tomonidan Xorazm viloyati va Qoraqalpog'iston Respublikalarida 2022-yil 1-apreldan boshlab maktablardagi 1-4- sinf o'quvchilarini bepul ovqat bilan ta'minlash tizimi joriy etilgani aholini ijtimoiy qo'llab quvvatlashdir."⁵⁹

Markaziy Osiyo suv tanqis mintaqadir va shuning uchun global iqlim o'zgarishi jarayoni ta'siriga eng zaif. Ushbu mintaqada ekotizimning degradatsiyasini keltirib chiqaradigan asosiy omillar cho'llanish va qurg'oqchilik bo'lib, ular asosan qurg'oqchil yerlarning tabiiy resurslaridan noto'g'ri foydalanish oqibatlari bilan bog'liq. 2020-yil, 22 dekabrda Birlashgan Millatlar Tashkilotining Taraqqiyot Dasturi (BMTTD) va Buyuk Britaniyaning mojarolar xavfsizligi va barqarorlik jamg'armasi (CSSF) yangi qo'shma loyihasini baholash qo'mitasining onlayn yig'ilishi bo'lib o'tdi. O'zbekistonning Gidrometeorologiya xizmati markazi (O'zgidromet) bilan hamkorlikda amalga oshirildi. "*Markaziy Osiyoda iqlim barqarorligini ta'minlash bo'yicha strategik chora-tadbirlar va harakatlar*" yangi mintaqaviy tashabbusi Buyuk Britaniyaning Hamdo'stlik va taraqqiyot bo'yicha

⁵⁹ www.daryo.uz 01.01.2022

tashqi ishlar vazirligi ko'magida va Britaniyaning O'zbekistondagi elchixonasi bilan hamkorlikda Markaziy Osiyoning uchta davlatida - Qirg'iziston, Tojikiston va O'zbekistonda amalga oshirildi. Loyihaning maqsadi yanada barqaror va muvofiqlashtirilgan o'zaro aloqalarni ta'minlashga yordam berish va iqlim o'zgarishi muammolari to'g'risida aholining xabardorligini oshirish orqali Markaziy Osiyoda iqlim xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan siyosat choralari kuchaytirishdir. Mamlakatning iqlim o'zgarishiga qarshi kurash bo'yicha 2030 yilga kelib "yashil" iqtisodiyotga o'tish strategiyasini amalga oshirish jadallashtirildi.

Bundan tashqari, iqlim o'zgarishi oqibatlarini yumshatish va unga moslashish choralari bilan bog'liq chora-tadbirlar deyarli barcha tarqmoq strategiyalari, rejalari va rivojlanish dasturlarida o'z aksini topmoqda.

2030-yilgacha bo'lgan davrda qayta tiklanuvchi energiya va energiya samaradorligi sohalarida institutsional salohiyat mustahkamlanib, meyoriy huquqiy baza takomillashtirilmoqda. Moslashish sohasidagi ustuvor yo'nalishlar suv resurslari, energiya ishlab chiqarish, o'rmonlarni asrash sohalaridagi strategiyalar va chora-tadbirlar hamda ularni amalga oshirish bo'yicha yo'l xaritalarida o'z aksini topgan. Hozirgi kunda BMTTD ko'magida va Yashil iqlim jamg'armasi mablag'lari hisobidan qishloq xo'jaligi, suv resurslari, sog'liqni saqlash, uy-joy qurish va favqulodda vaziyatlarni boshqarish sohalariga alohida e'tibor qaratilgan milliy moslashish rejasi ishlab chiqilmoqda.

G'arbdan sharqqa 3000 km dan ortiq va shimoldan janubga qariyb 2000 km ga cho'zilgan Qozog'iston hududining kengligi mamlakatning iqlim xususiyatlarini belgilaydi. Mamlakat shimolida qishda minus ellik darajagacha sovuq bo'lsa, janubda yozda poliz ekinlari pishib, paxta o'sadi. Qozog'istonning iqlimi (janubdan tashqari) keskin kontinental bo'lib, o'rtacha harorat yanvarda -4°C dan -19°C gacha, iyulda $+19\dots+26^{\circ}\text{C}$ gacha. Qishda harorat -45°C gacha tushib, yozda $+30^{\circ}\text{C}$ gacha ko'tarilishi mumkin.

Qozog'iston hududida to'rt fasl ham yaqqol namoyon bo'ladi - qishi ayozli, bahori gullab-yashnashi, yozi issiq va sovuq kuzi. Sovuq qish noyabrda boshlanadi va aprelgacha davom etadi. Arktik havo massalarining ta'siri qattiq (-50°C gacha) sovuqlarga olib keladi. Bahor qisqa va o'zgaruvchan - aprel oyining o'rtalaridan may oyining oxirigacha. Shu bilan birga, bahorda ob-havo juda beqaror: aniq iliq kun birdan keskin sovuqqa aylanishi mumkin. Quruq issiq yoz may oyining oxirida boshlanib, sentyabrning o'rtalarigacha davom etadi, harorat ba'zan $+35\dots+40^{\circ}\text{C}$ gacha ko'tariladi. Kuz, hatto ob-havo va tungi sovuqlar bilan, sentyabr oyining oxirida boshlanadi va noyabr oyining boshigacha davom etadi.

Qozog'istonda eng yuqori harorat Turkiston shahrida (Janubiy Qozog'iston) $+49^{\circ}\text{C}$ bo'lgan. Eng past Atbasar shahrida (Aqmola viloyati) -57°C . Qolaversa, Ostona Ulan-Batordan keyingi dunyodagi eng sovuq poytaxt hisoblanadi⁶⁰.

1990-2017 yillarda amalga oshirilgan sanoat tarmoqlarini bosqichma bosqich modernizatsiya qilish va bir qator boshqa chora tadbirlar YaM energiya sarfining qariyb 250 foizga kamayishiga olib keldi. YaM birligiga nisbatan CO_2 ning

⁶⁰ Vaxabov A.V., Xajibakiyev Sh.X., Tashmatov Sh.A., Butaboyev M.T.. Yashil iqtisodiyot. Darslik. – T.: "Universitet", 2020, 296 bet.

solishtirma ko'ratkich deyarli 40 foizga qisqardi. Mazkur islohatlarning uzoq muddatli maqsadlariga erishish xalqaro tashkilotlar va moliya institutlarining ko'magiga bog'liq. Ilg'or energiya tejaydigan va ekologik xavfsiz texnologiyalardan foydalanish imkoniyatini ta'minlash, iqlim o'zgarishi bilan bog'liq loyihalarni moliyalashtirish uchun ularning ko'magi zarur. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Bosh Assambleyasi tomonidan Orolbo'yi mintaqasi bo'yicha rezolyutsiya qabul qilinib, unda mintaqada ekologik innovatsiyalar va texnologiyalar zonasi deb e'lon qilindi hamda mintaqani qayta tiklash va u yerdai ekologik muhitni yaxshilash bo'yicha tadqiqot va ilmiy sa'y-harakatlarni kengaytirish amalga oshirilmoqda⁶¹.

Kelajakdagi rejalar: "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish "2019-2030 yillar davrida O'zbekiston Respublikasining "yashil" iqtisodiyotiga o'tish strategiyasi" amalga oshirilayotgan tizimli islohotlarga "yashil" iqtisodiyot tamoyillarini kiritgan holda ijtimoiy taraqqiyotga ko'maklashish, issiqxona gazlari tashlamalarini kamaytirish, iqlim va atrof-muhitni muhofaza qilish orqali barqaror va inklyuziv asosda barqaror iqtisodiy taraqqiyotga erishishga qaratilgan. "Yashil" iqtisodiyotga o'tish milliy strategiyasidan tashqari, O'zbekistonning Barqaror rivojlanish sohasidagi milliy maqsadlari (BRM) va Iqlim o'zgarishi bo'yicha Parij bitimi bilan bog'liq rejalar faol rivojlantirib borilmoqda. O'zbekiston atrof-muhitni muhofaza qilish bo'yicha barcha xalqaro shartnomalarni samarali va shaffof tarzda amalga oshirish tarafdori bo'lsa ham, bu yo'nalishda muvaffaqiyatga erishish jahon hamjamiyatining salohiyati va majburiyatiga ham bog'liq bo'lib, uglerod tashlamalarini har bir davlatning imkoniyatlari va mas'uliyatiga muvofiq ravishda cheklash bo'yicha barcha sayharakatlar amalga oshirilmoqda. O'zbekiston o'z hissasini qo'shishga tayyor, qodir va allaqachon faol ravishda hissa qo'shayotgan bo'lsada, yakuniy natija jahon hamjamiyatining jamoaviy majburiyat va harakatlariga bog'liq bo'lib qoladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda iqlim o'zgarishining salbiy oqibatlarini yumshatish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohatlarning ustuvor maqsadlariga erishish uchun ekologiya sohasida barcha nazorat funksiyalarini ta'minlanishi, barcha faoliyatni yagona tizimga solish, tizimning ishlashini ta'minlash, ekologik jihatdan ahamiyatli bo'lgan qarorlarni qabul qilishda jamoat fikrini o'rganish mexanizmini yaratish, shuningdek, muqobil va rentabilligi yuqori amaliyotlarni faoliyatida barcha fuqorolarni jalb qilishni ta'minlash, iqlim o'zgarishini salbiy oqibatlarini yumshatish yuzasidan ilmiy manbalar kiritish orqali eko-ta'lim berish tizimini rivojlantirish va bu sohada yetakchi malakali kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash dasturlarini amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1.Vaxabov A.V., Xajibakiyev Sh.X., Tashmatov Sh.A., Butaboyev M.T.. Yashil iqtisodiyot. Darslik. – T.: "Universitet", 2020, 296 bet.

2.Raximov З.Ю., Адриана Дамианова, Эва Гуттиэрез, Яшил молиялаштириш Москва, Россия; 2018, 127С

⁶¹ www.uz.undp.org 1.03.2021 ,

3.Ващалова Т.В. Экологические основы природопользования. Устойчивое развитие: учебное пособие. – М.: Юрайт, 2020. С. 56.

4. Иванова Н.И., Левченко Л.В. «Зеленая» экономика: сущность, принципы и перспективы. //Вестник Омского университета. Серия «Экономика». 2017. № 2 (58) С.20-21.

5. David Pearce and Edward Barbier: Blueprint for a Green Economy. Earthscan, London, Great Britain, 2019. 192 pp.

6. Beder S. 2017, “Environmental economics and ecological economics: the contribution of interdisciplinary to understanding, influence and effectiveness”, Environmental Conservation, vol. 38, № 2, 140-150 pp.

7. www.daryo.uz 01.01.2022

8. www.uz.undp.org 1.03.2021 ,

GLOBALASHUV JARAYONI VA UNING O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIGA TA'SIRI

Abdulhamidov Sarvarbek Akramjon o'g'li¹

¹Qo'qon universiteti talabasi

sarvarabdulhamidov019@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada globallashuv qanday jarayonligi va uni mamlakatimiz iqtisodiyotiga ko'rsatayotgan ta'sirining asosiy jihatlari, ijobiy va salbiy tomonlari haqida so'z olib borilgan. Globallashuv jarayonining asosiy xususiyatlari ko'rib chiqilgan. Maqolani yakunida keltirilgan ma'lumotlar asosida muallif tomonidan umumiy xulosalar berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: globallashuv, iqtisodiy o'sish, eksport, import, transmilliy lashtirish, mintaqaviylashtirish, liberallashtirish.

Abstract: This article discusses the main aspects, positive and negative aspects of the process of globalization and its impact on the economy of our country. The main features of the globalization process have been considered. Based on the information presented at the end of the article, the author gave general conclusions.

Key words: globalization, economic growth, export, import, transnationalization, regionalization, liberalization.

Аннотация: В данной статье рассматриваются основные аспекты, положительные и отрицательные стороны процесса глобализации и его влияние на экономику нашей страны. Рассмотрены основные особенности процесса глобализации. На основе информации, представленной в конце статьи, автор сделал общие выводы.

Ключевые слова: глобализация, экономический рост, экспорт, импорт, транснационализация, регионализация, либерализация.